

V05 A Libay és Rothe családok

Bevezetés

A „családtregény” V02 fejezete Vidovszky Ferenc II. családjával és leszármazottjaival foglalkozott. Az írás közben egyre jobban kikristályosodott, hogy az „oldalágak” területi, „érdekességi” és arányossági okokból megérdemelnek több külön fejezetet (V03-V08).

Az egyes személynevek mögött szereplő zárójeles arab számok a Vidovszky Ferenc IV-től számított generációkat mutatják. (A 3. generációs dédszülőkből 8 van, a 7. generációs felmenőkből 128, a – ritka – 11. generációsokból pedig 2.048.)

Samuel Libay

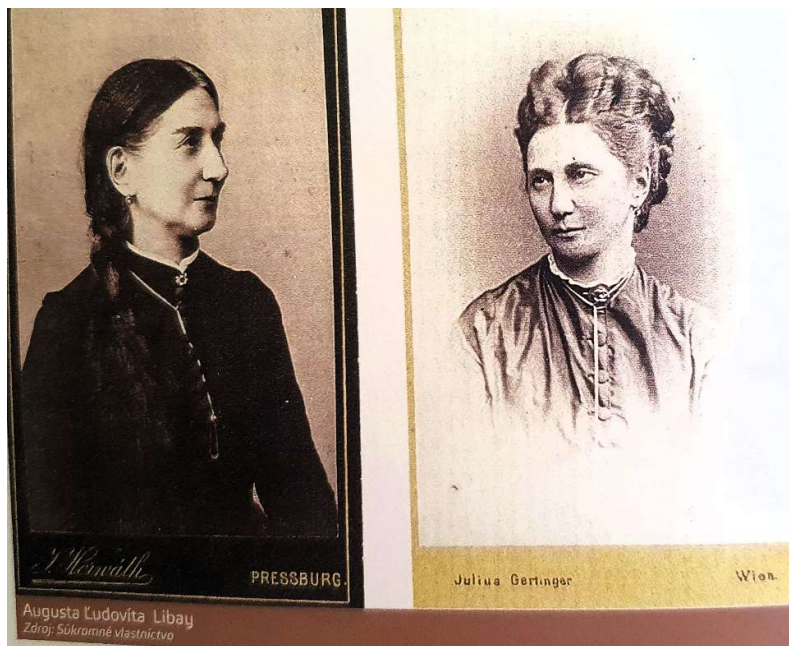
1. ábra: Libay Sámuel II.
2. ábra: dr. Carl Rothe

Libay Louise (4)

Besztercebányán keresztelték Augusta Ludovica névre 1821. augusztus 18-án. Férje: Carl Czilchert (4). [A Czilchert és Libay családok Carl és Louise unokáján, Czilchert Henrietta II-n (2) keresztül kapcsolódnak a Vidovszky családhoz. Nevezett Henrietta volt Vidovszky Ferenc II. (2) felesége. Velük részletesen a V02-V03 fejezetek foglalkoznak.]

26. *Anno 1821*

Die	Nom. Inf.	Parentum	Locus	susceptores	Bay.
18.	Augusta Ludovica	Samuel Libay Fra. Fridonca Schröpl	Nevs.	Joannes Plarko ex Theresia Kolbenhager	Ad.

3. ábra: Két portré Libay Louise-ról Filip Glocko könyvéből!

Libay Louise

- édesapja: Libay Sámuel II. (5) (*Modor, 1782., +Besztercebánya, 1866.)
- édesanyja: Anna Rosina Friderica Carolina Schröppel (5) (1789-1862.)
- apai nagyapja: Libay Sámuel I. (6) (1755-1818.)
- apai nagyanyja: Rázga Erzsébet (6) (1753 - 1826), Libay Samuel második felesége.
- anyai nagyapja: Pavel Schröppel (6) erlangeni származású molnármester
- anyai nagyanyja: Barbara Haas (6).
- testvérei (többek között):
  - Gustáv Teofil Libai (1812 - 1853)
  - Karol Ludovít Libai – Libay Károly Lajos (1814 - 1888)

A „Raska” néven keresztelt Rázga Mária Erzsébet édesapja Joannes Raska (7), édesanyja „Anna” (7) volt. Ennél többet sajnos nem tudunk róluk.

Czilchert Carl (4) és Libay Louise (4) gyermekei:

- Czilchert Henriette I. (1841-1910.) – férje **dr. Carl Ludwig Samuel Rothe** (1833-1917.). Gyermekeik:
  - **Karl Viktor Emil** (1869-1942.) – felesége Helene von Soós (1871-1968.)
  - **Ella Hermine** (1873-1963.).
- **Czilchert Arthur** (3) – felesége Kunz Flora. Örökbefogadott gyermekük:
  - **Czilchert Henriette II. (2)**

A Libay család származásáról

A legrégibbi nyom szerint a Libayak (még Lippay néven) "Abaújtorna vármegye" nemesei között szerepeltek:

„Lippai aliter Almássy **István I.**, feles: Vitalius Erzsébet; testv: **János I., András I.** 1689. IV. 28.”ⁱⁱ

Azaz három testvér, István I., János I. és András I. kapta a nemességet.

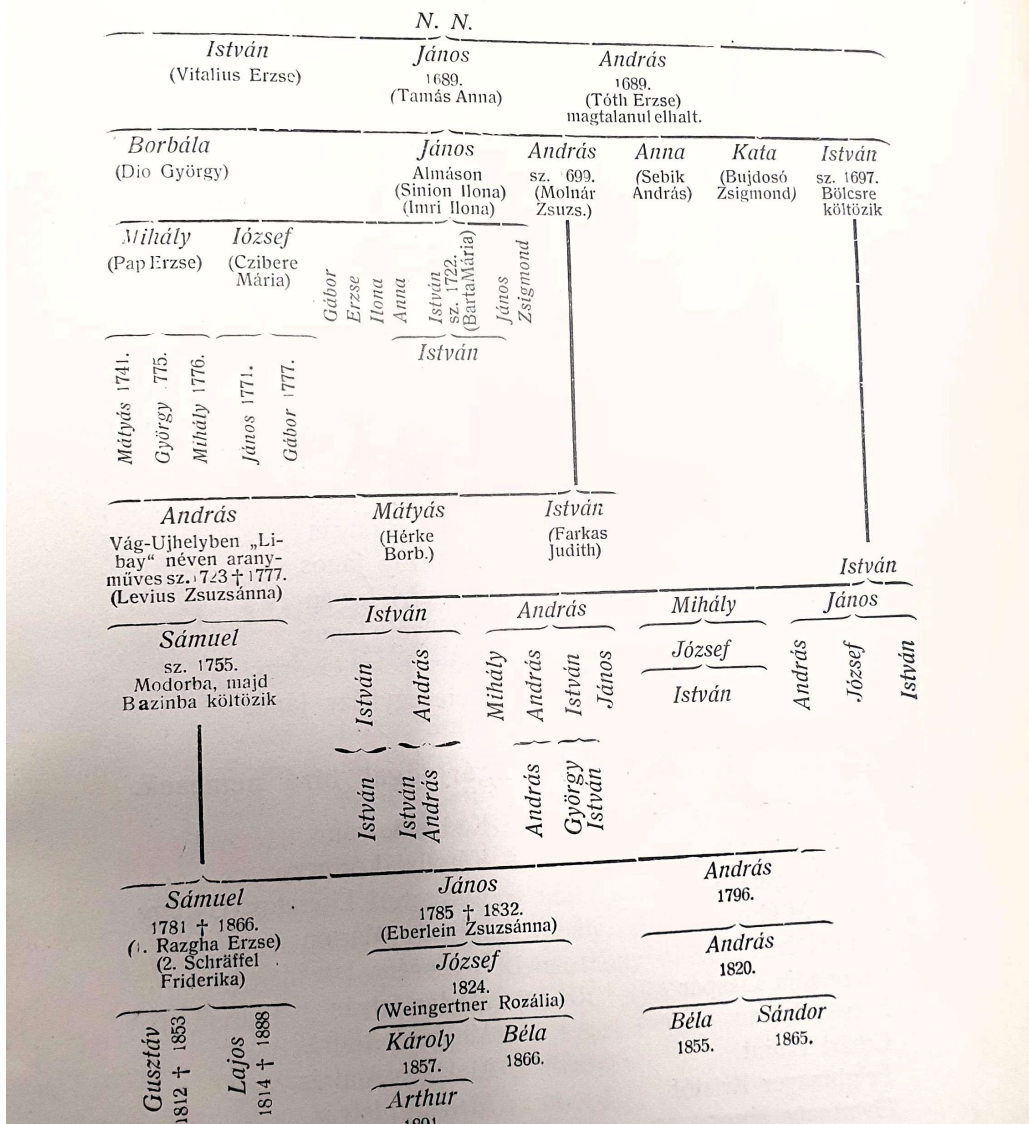
Kempelen csak ennyit ír:

Lippay (alias Almásy): Czímeres levele kelt 1689. ápr. 28. (Abaujm. It.) Kihirdette Tornamegye 1702. jun. 22. (TK. I/216.)ⁱⁱⁱ

A család történetével részletesen foglalkozik az 1910-ben megjelent tanulmányában Csoma József.^{iv}

A következő oldalon a Csoma tanulmány végén látható családfa.

A család leszármazása a következő:

4. ábra: A Libay családfa Csoma József tanulmányában

Egy nyilvánvaló hiba: **Razgha Erzse (6)** nem Sámuel II., hanem **Sámuel I. (6)** felesége volt.

Csoma szerint a Torna megyei Szádalmáson élt egy Lippai nevű jobbágy család, amely szorgalmának köszönhetően jólétben élt, és nemességért folyamodott, amit 1689-ben el is nyertek.

A három „megnemesedett” testvér közül csak a középső fiúnak, Lippay János I-nek voltak gyermekei. A mi szempontunkból az 1699-ben született András II-nek van jelentősége. Csoma József tanulmánya, és minden más forrás szerint ennek az András II-nek Molnár Zsuzsától volt egy 1723-ban született András III. nevű fia (és itt jön a „csoda”, vagy legenda), **aki** 1742-től Vágújhelyen [sz: Nové Mesto nad Váhom] és Trencsénben [Trenčín] már Libai-ként bukkant fel és tanulta ki az ötvösmesterséget.

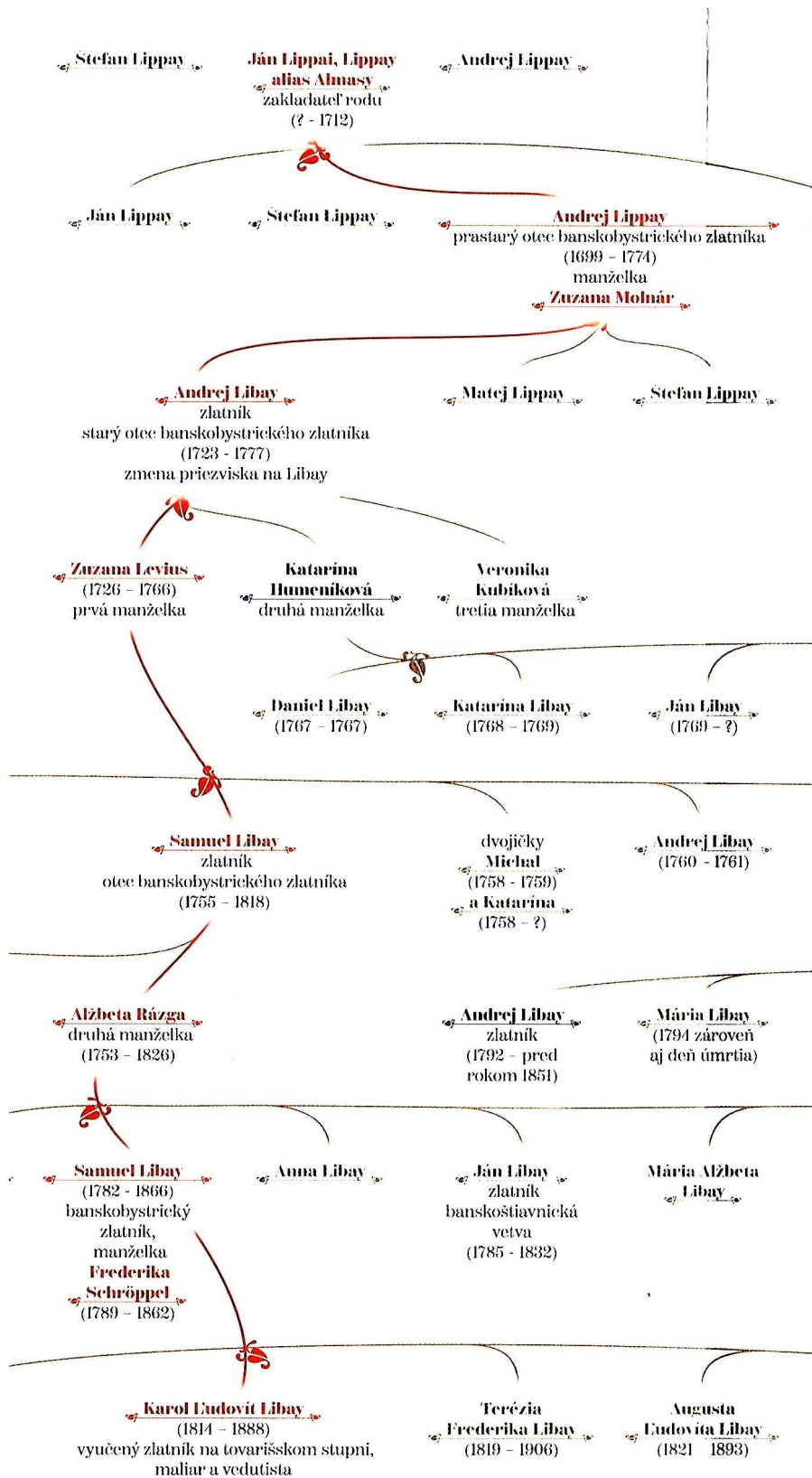
A harmadik — születési korrend szerint a középső — testvérnek, Andrásnak, Molnár Zsuzsánnától származott legidősebb fia, András, csaknem úgy járt mint nagybátyja István, a mennyiben a nemességi nyomozat azt jegyzi meg róla, hogy „Almásról német katonáktól elvitetett,“ de valószínűleg ő is megszökött, mert 19 éves korában, 1742-ben Szkala György vágújhelyi aranyműves Lippai Almási Andrást a Trencsén városában létezett aranyműves czéhbe tanulónak vétette fel; 1743-ban már legénynek állítottatott s neve a Trencsénben divót kiejtés után változott Lippaybói Libayra. Ezen András életrajzi adatait követve Vág-Ujhelyre származott, itt lett állandó lakása, itt alapított családot, elvevén Levis Zsuzsánnát s itt is halt meg az 1777-ik évben.

5. ábra: részlet Csoma József 1910. évi tanulmányából („A Libayak”)

Dr. Filip Glocko, a Libay család leghíresebb kutatója 2016. évi tanulmányában így ír a család eredetéről:^v

„A család a régi nemesi Lippay családhoz tartozott, amely a török háborúk során elszegényedett. Libay Sámuel II. már életében elkezdte intenzíven kutatni ősei, és nemesi származása után. A Lippay család alapítója Lippay János alias Almásy három testvér (István I., János I., András I.) középső tagja volt, akit I. Lipót császár 1689. április 28-án emelt nemesi rangra az uralkodó hűségese szolgálataért. Lippay János I-nek (? - 1712 előtt) és feleségének Tamás Annának négy gyermeke született – három fiú, és egy lány (János II., István II., András II., Katalin). A harmadik fiú, András II. (1699 – **1774**) 1722. február 11-én Szádalmáson feleségül vette Molnár Zsuzsánnát. Elsőszülöttként született egy fiuk, akit 1723. október 6-án kereszteltek meg, és András III-nak (1723-1777) nevezték el. Abban az időben a német hadsereg Szádalmáson táborozott, és Gabriel Caesai de Lothesano kapitány máig tisztázatlan okokból magával vitte Lippay András III-t, az említett elsőszülött fiút. A kapitány halála után Juraj Skala (Skalka, Szkala formában is) vette gondozásába.”

A fentieket tükrözi a Glocko 2019. évi könyvében szereplő családfa is.^{vi} Eszerint a fenti Szádalmásról származó, Vágújhelyen megtelepedett Lippay-Libay András III. lett volna a híres **Libay Sámuel II.** (5) nagypapja.

6. ábra: Részlet a dr. Filip Glocko 2019. évi könyvében szereplő Libay családfából.

Glocko-nál a Lippay család már nem „jómódú jobbágyként”, hanem „érdemei elismerésül” kapta a nemességet I. Lipót császártól.

Ugyanakkor az internet „nem ismeri” Gabriel Caesai de Lothesano kapitányt, a keresés kizárólag Glocko idézett tanulmányát „dobja ki”.

Szádalmásról ezt találtam a Wikipedian. (Figyelemre méltó, hogy 1720-ban a lakosság közel 1/3-a „köznemes” volt, azaz valószínűleg tényleg előfordulhatott egyes jobbágy családok „megnemesítése”.)

Szádalmás (szlovákul: Jablonov nad Turňou) község Szlovákiában, a Kassai kerület Rozsnyói járásában. Rozsnyótól 14 km-re délkeletre, a Torna bal partján, a magyar határ közelében fekszik.

7. ábra: Szádalmás központja napjainkban

1234-ben „Almás” néven említik először. A falu valószínűleg a XIII. században keletkezett, a XIV. században már állt gótikus temploma. Torna várának uradalmához tartozott, majd a XVI. századig a Bebekek birtokaként a pelsőci uradalom része. Később a szadvári uradalom része, majd köznemesi község. **1720-ban 43 család élt a faluban, közülük 13 köznemes és 30 jobbágycsalád.**

A XVIII. század végén Vályi András így ír róla:

„ALMÁS. Magyar falu Torna Vármegyében, nevezetét Almássaitól vette, földes Ura Hertzeg Eszterházy Uraság, és más Nemes Urak, lakosai katolikusok, fekszik Tornától egy mértföldnyire, egy völgyben gyönyörű helyen. Határbéli földgye mindenféle gabonát terem, réttye sarjút is hoz, vagyonnyainak eladására jó alkalmosága, legelője elegendő, fája mind a' kétféle, első Osztálybéli bora, makkja, 's gazdag gyümölsős kertyei a' határban, a' szőlők alatt pedig káposztás földgye, ezen kívül a' községnek 12. kaszás alá való réttye, első Osztálybéli.”

Glocko könyve szerint a XIX. század elején Libay Sámuel II. minden követ megmozgatott, hogy (állítólagos) nemességét elismertesse. Ehhez még tanukat is meghallgattak, pl.

Amikor a császári sereg Jablonov nad Turnou-n [Szádalmáson] táborozott, Gabriel Caesai de Lothesano kapitány magával vitte Andrej [II.] elsőszülött fiát, Andrej [III.] Lippayt, máig megmagyarázhatatlan okokból. Ezt megerősítették a tanúk szóbeli nyilatkozatai, például **Keletsényi István**, aki állítólag édesanyjától és nagyanyjától hallotta, hogy "Lippay Andrej [II.] egyik fiát elvitték a németek".

Ez a sztori nagy valószínűséggel igaz, de ebből még nem feltétlenül következik Lippay Sámuel nemesi származása.

A szádalmási Lippayak

A legrégebbi anyakönyv, amit megtaláltam, az Andreas II. Lipay keresztelési anyakönyve Szádalmásról 1698. december 21-ről. Az édesapa Joannes I. Lipai, az édesanya Anna Tamás.

Handrey Joannes Lipai Joannes Herke Anna Maria Giesz. Alm. 21. Xbris. 1698

1722. február 11-én Szádalmáson Andreas Lippay II. feleségül veszi Susanna Molnárt.

Handrey. Fel. copulati. Generos. And. Andream Lippay cu uxore Susanna Susanna Molnar Catholicae Fidei. Alm. 11. Febr. 1722. Michaelis. Giesz. Alm. 11. Febr. 1722.

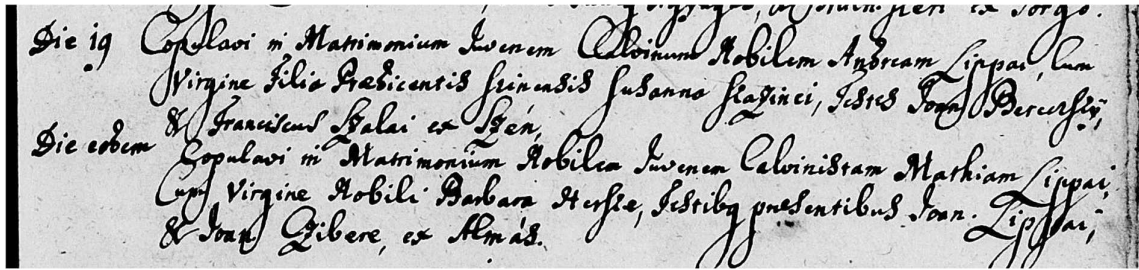
1723. október 6-án ugyanott megkeresztelik Andreas II. Lippay és Susanna Molnár fiúgyermekét, Andreas III-t.

Andrey	Andrey Lippay Susanna Molnar	Franciscus Magyar Elizabetha Inbair	6. Oct	Alm. 6. Oct
--------	------------------------------	-------------------------------------	--------	-------------

Pont három évvel később ugyanott megkeresztelik Andreas II. Lippay és Susanna Molnár másik fiúgyermekét, Mathias-t (Glocko családfáján „Matej”). Ennek később még lesz jelentősége.

Mathias	J. Andr. Lippay Susanna Molnar	Fran. Magyar Cath. Fidei	6. Oct	Alm. 6. Oct
---------	--------------------------------	--------------------------	--------	-------------

1747. február 19. dupla ünnep a szádalmási Lippai családban. Egy bizonyos **nemes** kálvinista Andreas Lippai feleségül veszi Susanna Kazincit, míg a nemes kálvinista Mathias Lippai feleségül veszi Barbara Herke-t.

Azt láttuk, hogy Andreas III. és Mathias testvérek. Azt is tudjuk, hogy meglehetősen gyakori esemény, hogy két testvér esküvőjét egy napon tartják. („Fele költség, dupla élvezet.”) Láttuk, hogy mindketten nemesek az apjuk (Andreas II.) ágán. Abban is biztosak vagyunk, hogy Szádalmáson az adott időintervallumban nem élt másik fiatal **nemes** Lippai András, aki egy esetleges távolabbi rokonával (nemes Mathias) egy napon házasodhatott volna. Azaz minden okunk megvan feltételezni, hogy az az Andreas Lippai, aki 1747-ben Szádalmáson feleségül vette Susanna Kazincit (a szinyéri [szlovákul Svinice] prédikátor leányát) valójában Andreas III. Lippai, Andreas II. és Susanna Molnár 1723-ban megkeresztelt fia.

Mátyás felesége Barbara Herke szerepel Csoma József 1910. évi családfáján „Hérke Borb.” néven. Csoma ugyanakkor nagy valószínűséggel a szájhagyományok, esetleg Libay Sámuel II. nemesi kutatásai alapján írta tanulmányát, és nem ismerte a konkrét anyakönyveket. Ellenkező esetben fel kellett volna neki tűnnie a dupla esküvőnek.

1755. december 6-án Szádalmáson megkeresztelik Máriát, Andreas III. Lypay és Susanna Kazinczy gyermekét.

December					
Die	Nomen	Parentes	Patrim	Materni	Loc
2	Joanne	Joane Nemetz & Anna Herke	Joane Libay	Kan. Dca Kazinczy Pa. Kazinczy Loui	ca Szadalmas
Eodem	Andreas	Georgius Nemetz & Anna Kazinczy	Andreas Lypay	Joane & Anna	ca Szadalmas
6	Maria	Andreas Lypay & Susanna Kazinczy	Stephanus Darta & Maria Nemetz	Eodem	ca Szadalmas

Fentiek alapján valószínűsíthető, hogy ez a Lippay András III. egész életét Szádalmáson élte le, ott nősült (felesége Kazinczy Zsuzsanna), és legalább egy gyermeke (Mária) ott született. Ettől persze a német katonák még nyugodtan elrövelhették időlegesen, ahogyan azt Keletényi István állította jó 80 évvel az események után Libay Sámuel II. nemességi ügyében.

A vágújhelyi Lippay-Libay András

Glocko idézett könyvében ezt írja:

„A kapitány halála után az ifjú Andrej [III.] magára maradt, és egy trencsényi ötvös, Juraj Skala [Skalka néven is] **árvaként** befogadta. A 19 éves Andrej [III.] Lippay 1742. szeptember 18-án lett inas (tanonc). Ötvösnek tanult, és 1743-ban legény lett. Ötvösként dolgozott Nové Mesto nad Váhom-ban [m: Vágújhely], ahol letelepedett, és családot alapított. Ezt bizonyítják a céhkönyv bejegyzései:

*„Anno 1742 die 18 9bris Dominus Georgius Szkala pripowedel sweho učňa **Andreasa Lippay z Almása**, kterí bude powinen u sweho pana geste od S. Ondreja geden Rok werno a spravodliwe služít gemuž Pán Buch bud na pomocy položel pripowedne fl. 2 den 50t. gest poltreta zlateho.“*

Az inas tanfolyam befejezése után az 1743. december 27-i feljegyzések szerint az ötvöscéh Andrejt legénynek nyilvánította:

*„Anno 1743 27. Xbris Dominus Georgius Szkala prepustal sweho Wiučenca Gmenem **Andreasa Libay** prehladagice tedi na Instanciu poníženu Pana geho Lehrmajstra prigal P. Czech za prepustanie fl.*

[Az ó-szlovák nyelvű céhbejegyzésekről nem tudtam értelmezhető gépi fordítást készíteni, de ennek nincs is különösebb jelentősége.]

Az elbocsátási jegyzőkönyvben Andrej [III.] Lippay már Libay új vezetékneven szerepel. A vezetéknevváltoztatás okai ismeretlenek. Valószínűleg csak a szöveg szerzőjének a tanulásból való elbocsátással kapcsolatos következtelensége, vagy tudatlansága miatt következett be. Tanoncsága után Andrej nem lett önálló ötvösmester, hanem valószínűleg annál a mesternél dolgozott tovább, akinél tanult. Még a céh nyilvántartásaiban sem szerepelt.

1829. augusztus 29-én a trencsényi ötvöscéh Libay Sámuel [II.] kérésére nem erősítette meg, hogy a nagyapa (András III.) céhtag lett volna. A jegyzőkönyv csak a tanulásáról tartalmaz adatokat.

Andrej [III.] Libay Vágújhelyen a Žabaj utcában lakott, ahol háza volt. Nem volt adófizetési kötelezettsége, nem volt katonai kötelessége, nem kellett közmunkában részt vennie, és nemesi szabadságot élvezett.”

Idáig az idézet Glocko könyvéből. Nagy kíváncsisággal olvasnám el, nézném meg az eredeti céhbejegyzéseket. Kíváncsiságom fő oka, hogy a saját szemeimmel szeretném látni, hogy az idézett első, 1742. évi bejegyzésben tényleg szerepel-e „**z Almása**” kitétel, azaz a nevezet Andrej Lippay Almásról (Szádalmásról) származott? „Hic et nunc” nem vagyok erről meggyőződve és/vagy meggyőzve.

[Utólagos bejegyzés 2024. február 16-án: minden kívánságom így teljesüljön. A Trencsényi Archívum vezetője kikereste és megküldte az ominózus bejegyzést. Lásd lentebb.]

Sok a nyitott kérdés:

- Miért írja Glocko a könyvében, hogy a vágújhelyi Andrej III. már 1742-ben **árva** volt, amikor az általa írt tanulmányában és családfájában is az szerepel, hogy Andrej III. édesapja, Andrej II. 1774-ig élt?
- Glocko azt írja, hogy Andrej „nemesi szabadságot élvezett”, ami nem feltétlenül jelenti azt, hogy nemes is volt. Ráadásul a céhbejegyzésekben, és bármilyen későbbi, de korabeli bejegyzésben (pl. anyakönyvekben) miért nincs utalás a nemességére? Ez az egész „nemességi kérdés” csak az unokánál, **Libay Sámuel II-nél** merül fel először 1829-ben, 87 évvel az inasképzés után. Ne feledjük, hogy a szádalmási, 1723-ban született András III. tényleg nemesként házasodott 1747-ben.
- Érdekes, hogy már az 1600-as évek közepén is élt Vágújhely környékén Libay nevű család. Ez arra a gyanúra ad okot, hogy talán nem a szádalmási Lippay, hanem egy másik, Vágújhely környéki Libay családból ered a Vágújhelyen 1742-ben eposzi hősként felbukkanó András.

Ergo nem tartom reálisnak, hogy a vágújhelyi Libay András III. tényleg Szádalmásról, a nemesített családból származik. Nem zárom ki, hogy **az egész kavarodás Libay Sámuel II. ötvösmester „mesterkedésének” az eredménye.** Egy dolog biztos, és ez sem kevés: **Libay Louise (Ludovica)** (4) édesapja tényleg a méltán híres **Libay Sámuel II.** (5) ötvösmester, és dédapja **a Vágújhelyen élt Libay András III.** (7) „kiképzett ötvös legény” volt.

A fentiekből az is következik, hogy a Vidovszky Ferenc IV. közvetlen rokonságát jelző **sárga** fedőszínt csak a vágújhelyi **Libay András III-tól** (7) [GLY2-1LH] kezdem el használni, a szádalmási „vonal” ebből a „megtiszteltetésből” kimarad.

Idáig jutottam az írással, amikor történt további három érdekes fejlemény:

1.

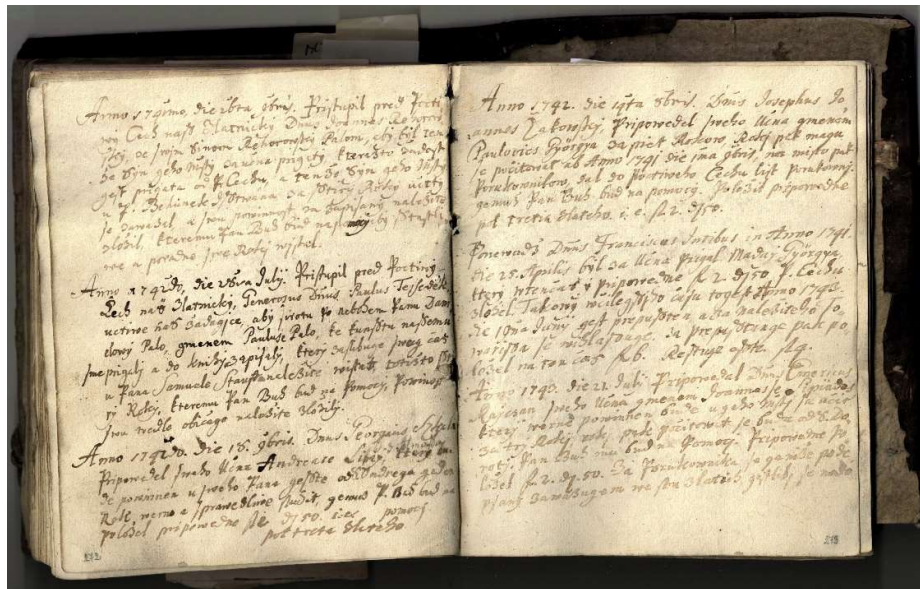
2024. február 9-én ellátogattam Besztercebányára, és személyesen is találkoztam Filip Glocko muzeológussal, a többször idézett Libay könyv szerzőjével. Megmutattam neki a szádalmási anyakönyveket, többek közt azt is, ami szerint Andreas Lippay, valamint testvére Matthias 1747-ben ott házasodtak ugyanazon a napon. Glocko úr minimum elgondolkozott a felvetésen, és azt ígérte, hogy foglalkozni fog az ügyel.

Arra is rákérdeztem, hogy látta-e a „híres”, 1742. évi céhbejegyzést, amiben **Andreasa Lippay z Almása** szerepel? „Nem, nem látta, csak idézte Ján Žilák tanulmányát.”^{vii}

Az említett tanulmányban forrásként a trencsényi levéltár van megadva.^{viii}

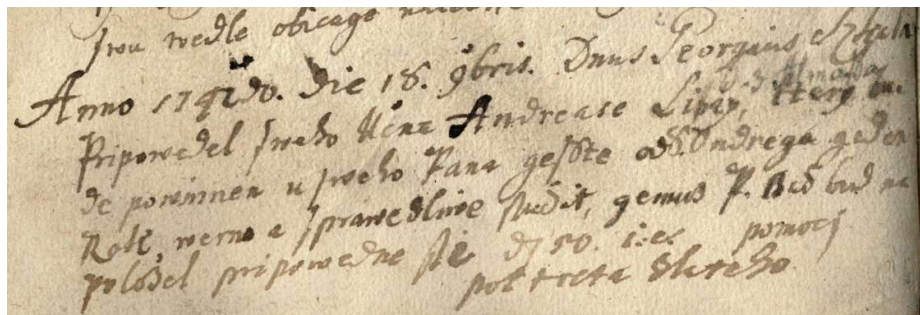
2.

Írtam a Trencsényi Archívumnak és 24 órán belül megkaptam a kérdéses fakszimilét:

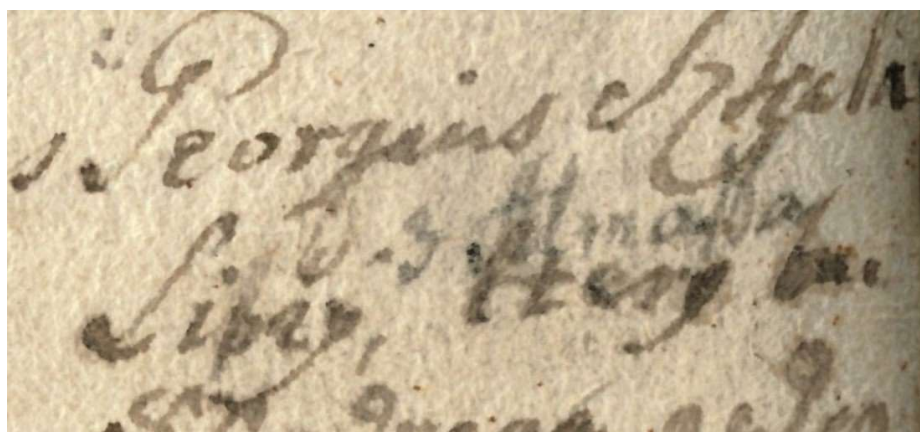

8. ábra: A trencsényi aranyműves céh könyve 1742-ből

A minket érintő bejegyzés kinagyítva:

Még közelebbről a név és a „z Almása”:

Két dolog bizton állítható:

- A „z Almása” – ami a nemesség szempontjából pozitív értelemben perdöntő lehetett volna – egyértelműen utólagos (valószínűleg ceruzás) bejegyzés. Az oldalon sehol másutt nem látni hasonló, utólagos betoldást. Innen nem lehet

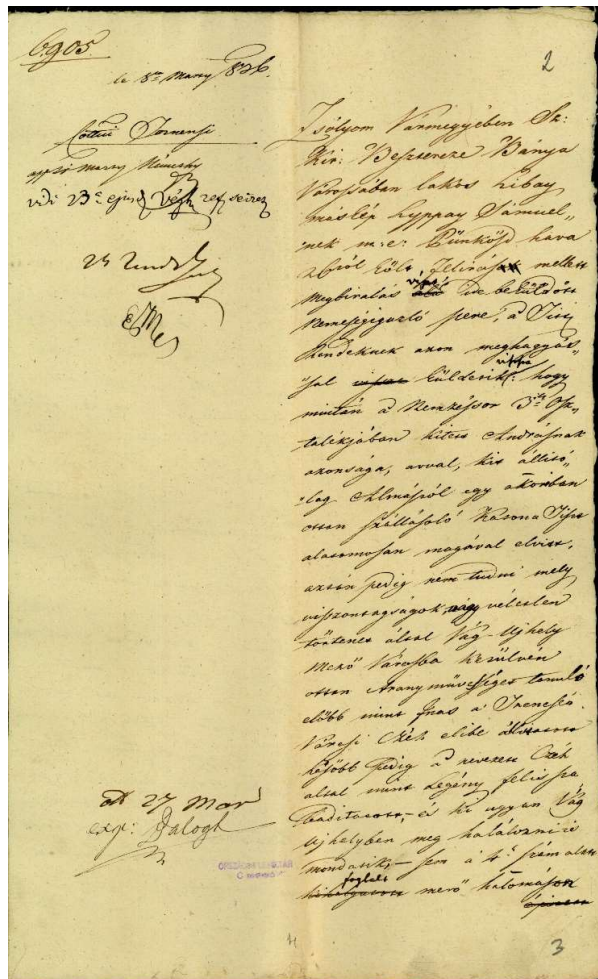
megállapítani, hogy a kiegészítés mikor történt, de nem zárható ki, hogy a XIX. század elején, 80-90 évvel az eredeti bejegyzés után.

- Tisztán látszik, hogy a vezetéknev „meg van bucherálva”. Illetve biztosan nem Lippay – két „p”-vel, ahogy Glocko és Žilák műveiben szerepel. Valaki azt szeretne volna, hogy Lipay legyen, de nagyon úgy tűnik, hogy eredetileg „Libay” volt odaírva, és valaki megpróbálta eltüntetni a „b” felső szárát, valamint húzott lefelé egy kis vonalkát, hogy „p”-nek látszódjon. A szövegben minden más „p”-nek sokkal hosszabb a szára, de itt a következő sor közelsége miatt erre nem volt lehetőség.

Azaz – megítélésem szerint – a Libay-ként 1743-ban tanoncvizsgát tett Andreas már 1742-ben is Libay volt, és nem lehet tudni, hogy honnan származott?

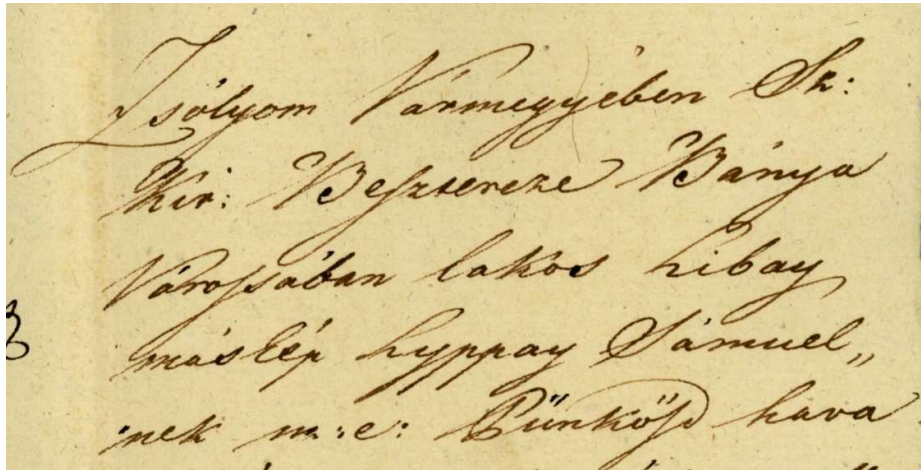
3.

Több hónapos várakozás után a napokban megérkezett a Magyar Nemzeti Levéltárból Libay Sámuel II. nemességi kérelmének egyértelmű 1836. évi elutasítása:

9. ábra: Libay Sámuel II. nemességének elutasítása 1836-ban (MNL)

Egy rövid részlet kinagyítva:

A szöveg átírata (egyszerűsített verzió):

„Zsolyom vármegyében Sz. Kir. Besztercze Bánya városában lakos Libay másnép Lyppay Sámuelnek m[últ] e[sztendő] Pünkösdi hava 26ról költ felírás mellett megbíralás véget ide beküldött nemeségigazló pere, a titt. [tekintetes] rendeknek azon meghagyással küldetik vissza:

- hogy miután a nemzessor 3ik osztalékjában kitett Andrásnak azonsága, avval, kit állítólag Almásról egy akkoriban ottan szállásoló katona tiszt alatomosan magával elvitt, aztán pedig nem tudni mely viszontagságok, vagy véletlen történet által Vág-Ujhely mező városba kerülvén ottan aranyművességet tanuló előbb, mint inas a Trencsén városi czéh elibe állítatott, később pedig a nevezett czéh által mint legény fel is szabadítatott,
- és ki ugyan Vág Ujhelyben meg halálozni is mondatik, -
- sem a 4. szám alatt foglalt merő halomáson épült tanu vallásokból, sem a 19 szám alatt előmutatott bizonyítványból ki nem tűnik;
- az is ide járulván, hogy ezen Andrásnak keresztelő levele a perben elő nem adatik; -
- mivel továbbá az érintett 3k Andrásnak azonsága azon Andrással kire az előadott környül-állások [körülmények] alkalmaztattnak, annál nagyobb kétséget szenvedne, minthogy a perbe foglalt [1]743ik esztendő után készült oklevelekben sehol Lyppay, hanem mindenütt Lybay név elő fordulna – S így a név különbség a kérdest még sűrűbb homályba borítaná, -
- a nemeségét vitato alperest a fen forgo nehezségeknek hiteles és minden kifogást kizaró oklevelekre alapult elosztatására utasítsák, egyszersmind köteletségévé tévén, hogy a maga és István a 2k András fia közötti testvéri öszvekötetést is hitelesen bebizonyítsa, és valamint 1ső ugy 2k Samuelnek is törvényes bizonyság alárasával hitelesített keresztelő leveleit a perbe elő hozza; melyek után a per meg ítéltetvén ismet mentül hamarább ide fel terjesztendő lészen.
Költ.”

Mai szemünkkel nem könnyű olvasmány, de az egyértelműen kiderül, hogy Libay Sámuel II. nemesség igazolási kérvényét 1836-ban a Budán székelő „nagy méltóságú Magyar Királyi Helytartó Tanács” bizonyítottság hiányában elutasította.

10. ábra: Vágújhely főtere v.sz. 1914. előtt^{ix}

(Wikipedia) Vágújhely (szlovákul Nové Mesto nad Váhom, németül Neustadt an der Waag) város Szlovákiában, a Trencséni kerület Vágújhelyi járásának székhelye.

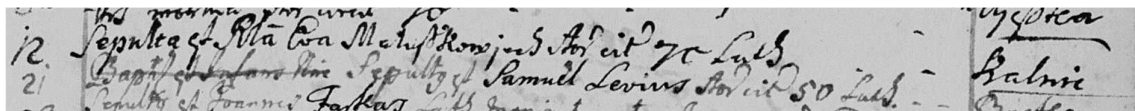
(...)

1565-ben elérte a várost a reformáció, 1570-ben a birtokos Bánffyak is áttértek az evangélikus hitre. A reformáció időszaka 1638-ig tartott, amikor a templomot visszakapták a katolikusok. 1648-ban az evangélikusok új templomot építettek, ezt azonban Nádasdy Ferenc elvette és lerombolta. Végül az evangélikus templomot csak 1787-ben, a türelmi rendelet után tudták felépíteni, tornyot pedig csak 1932-ben építettek hozzá.

A [Rákóczi] szabadságharc leverését követően a város ismét fejlődésnek indult. 1715-ben a városnak szőlőkertje és 114 háztartása volt. A megfogyatkozott lakosság pótlására nagyrészt szlovákok települtek a városba. Fejlődött a kézművesség és a kereskedelem is. **Számos céh működött a városban.** A csizmadiák céhe már 1642-ben, a kőműveseké 1666-ban, a takácsoké 1689-ben megalakult. 1725-ben céhet alapítottak a fazekasok és 1758-ban a szabók is. **1753-ban 16 céhben 220 kézműves tevékenykedett a városban.** 1787-ben 330 ház állt a városban 4.350 lakossal.

Libay András III. (7) 1747-48. körül, ismeretlen helyen vette feleségül **Lévius Sámuel** (8) gombkötőmester lányát, **Zsuzsannát** (7). Ez arra utalhat, hogy András is valamilyen mesterember lehetett, ugyanakkor egyetlen anyakönyvben sem szerepel, hogy ötvös, vagy aranyműves lett volna.

Lévius Sámuel 1691. körül született, és 1741. május 21-én temették el Beckóban [sz: Beckov] római katolikus szertartás szerint. (Beckó falu a vágújhelyi járásban, a székhelytől 7 km távolságra található.)

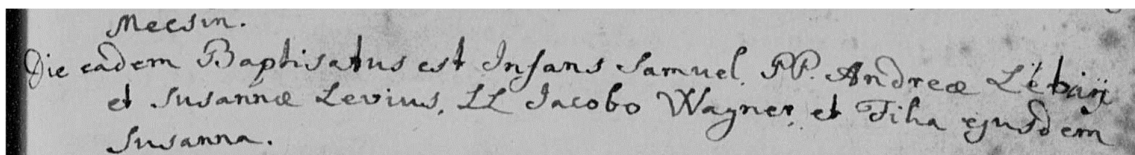

Felesége **Uthalich Anna** (8), aki csak egy másik gyermekük (Levius András) anyakönyvében szerepel.

Libay András III-nak, és első feleségének, **Levius Zsuzsannának** (1726-1766.) kilenc gyermeke született Vágújhelyen.

- Joannes Libansky (1749. június 18. – 1767. május 21.)
- Andreas [IV.] Lipensky (1752. július 23. – 1759. augusztus 12.)
- **Samuel I. Lébay** (6) (1755. március 30. – 1818. november 3.)
- Michal és Katarína [I.] Libai, ikrek (1758. október 28.) - Michal 1759. december 18-án halt meg.
- Andrej Libay [V.] (1760. október 9. – 1761. július 7.)
- Katarína [II.] Libay (1762. augusztus 21. – ?)
- **Andrej Libay [VI.]** (1764. február 18. – 1809)
- Jozef Libay (? – ?), földmérő

Lentebb **Libay Sámuel I.** (6) keresztelési bejegyzése 1755-ből. Láthatóan hiányzik az esetleges nemességre utaló megjegyzés.

Ismét Gocko könyvéből idézek:

Libay András III, első felesége, **Zuzana Levius** 1766. január 24-én halt meg. Az özvegy András hat hónappal később, 43 évesen újraházasodott. 1766. június 8-án a szintén vágújhelyi Katarína Humeníková lett a felesége, akitől hét gyermeke született. [Az ő felsorolásuktól eltekintek.]

Libay András III. második felesége szintén Vágújhelyen halt meg 1775. június 19-én. Egy hónappal később az 53 éves Libay harmadik alkalommal is házasságot kötött. 1775. július 25-én lett a felesége az 50 éves evangélikus özvegy, Kubíková Veronika.

Libay András III. ötvös 1777. március 5-én hunyt el Vágújhelyen, 54 évesen. Két házasságában 11 fia született (a harmadik gyermektelen volt), akik közül hét meghalt, egy fiú nem lett ötvös, három fiú pedig ötvös lett.

Első házasságából ötvösök lettek:

- **Libay Sámuel I.** (6) (1755-1818.), egy további besztercebányai ötvös [**Libay Sámuel II.**] apja
- **Libay András VI.** (1764-1809)

Második házasságából lett ötvös:

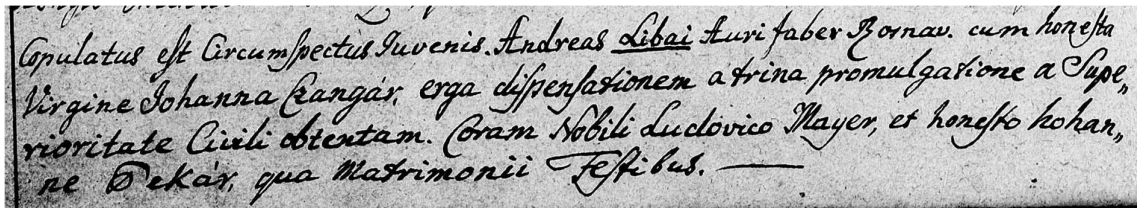
- Juraj Libay (1774 –?)

Jurajról nem találtam semmilyen írásos dokumentumot.

Libay András VI.

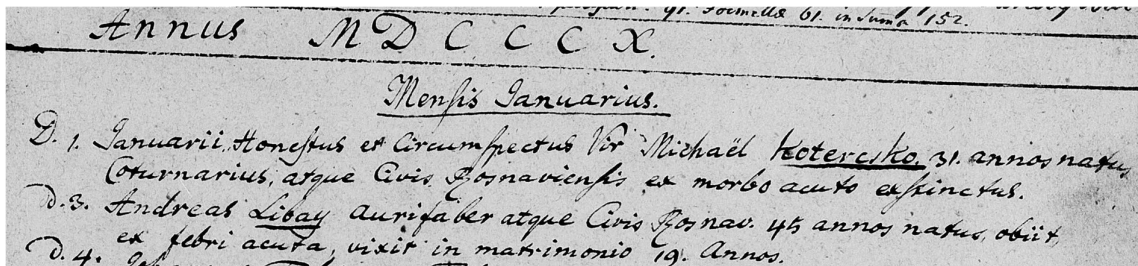
Róla zömmel csak indirekt információk állnak rendelkezésre. Ezeket időrendben fordított sorrendben mutatom be.

- 1974-ben a Műgyűjtő c. folyóiratban megjelent egy érdekes cikk „Libay András cukortartója” címmel. A cukortartóra még visszatérek, de a lényeg, hogy ebben a cikkben említik egy bizonyos ifjú Libay András aranyműves esküvőjét Czangár Johannával.
- Az 1974. évi fényképekkel illusztrált cikk alapja egy 1901-ben írt rövid tanulmány ugyanebben a témában, aminek az apropóját az 1900. évi Párizsi Világkiállításon szereplő mives cukortartó adta.
- Libay András és Czangár Johanna esküvőjére 1820. januárjában került sor Rozsnyón. Az okiratban Andrást „jeles fiatalemberként” és rozsnói aranyművesként (auri faber), Johannát „tisztelretméltó szűzként” említik. Az egyik tanú Pekár János, akinek a naplójában találták meg az esküvő említését, a másik pedig a nemes Ludovico Mayer.

- A mi következtetésünk szempontjából az anyakönyvi bejegyzésben Ludovico **Mayer** úrnak van a legfontosabb szerepe, mert 1794-1808. között négy leánygyermeket kereszteltek Rozsnyón, akiknek szülei Libay András és **Mayer** Judit voltak.
- Joggal tételezhető fel, hogy az esküvői tanú (Ludovico Mayer) közeli rokona (testvére, nagybátyja, esetleg unokatestvére) volt Mayer Juditnak.
- Ebben az esetben viszont logikus, hogy Mayer Judit és a férje, Libay András a cukortartót elkészítő Libay András ötvös szülei. [Glocko sokat idézett könyve megerősíti ezt. A „cukortartós” András eszerint 1792. április 1-én született.]
- A vágújhelyi Libay András III. hasonló nevű fiáról (Libay András VI.) Gocko könyvéből tudjuk, hogy ötvös volt, és 1809-ben hunyt el.
- Ebből logikusan következik, hogy Mayer Judit férje ugyanez a Libay András VI. ötvös, és a „cukortartós” mester nem más, mint a fiuk, **Libay András VII.**, hiszen valószínűleg joggal tételezhetjük fel, hogy Libay András VII. az aranyműves szakmát – a családban szokásos módon – az édesapjától tanulta.
- „Slusszpoénként” megtaláltam Libay András VI. temetési anyakönyvét. Tényleg 1809-ben hunyhatott el, de csak 1810. január 3-án temették el Rozsnyón.

Eszerint ő is aranyműves volt, élt 45 évet, ebből 19-et házasságban. Így megszünt minden kétség. Kiemelendő még, hogy „rozsnyói polgárként” temették, esetében sincs szó nemességről.

Libay András VII.

A „cukortartós” részkutatás ezzel, az Archeológiai Értesítőben 1901-ben megjelent cikkel kezdődött:

Egy ismeretlen rozsnyói ötvösmű.

A párisi világkiállítás magyar történelmi csoportjában láttunk a magyar ötvösművesség történetére több szempontból érdekes cukortartó edényt, melynek testét kókuszdió alkotta, foglalata pedig ezüstdből készült. A kókuszdió kettéfűrészelt testének öblösebb része a tulajdonképeni edény, kisebb része pedig annak fedele volt. Az előbbi négyujjban végződő, madárlábat ábrázoló négy lábacsán nyugszik; a madárkarmok gömböket tartanak, a lábszár felső része pedig egy-egy növénylevélben végződik, amelyeket rombuszalakban haladó sima pántok kötnek egymással össze a kókuszdió alján.

11. ábra: Libay András cukortartója (Műgyűjtő, 1974.)

Az egész mű csinos arányaival s ügyes kidolgozásával kedvező benyomást gyakorol s bár a XIX. század elejétől a magyar ötvösség teljes elhanyagolása

idejéből való, mégis jelentékenyebb műbecscsel bír. Fokozza ezt a fenék lemezebe vert két bélyeg, melyek közül az első Rozsnyó város ötvöscéhének hitelesítő jegye, a második pedig a szelenczét készítő Libay András ötvösmesternek a bélyege (AI). Úgy a rozsnyói hitelesítő bélyeg, mint a mester s ennek jegye, idáig teljesen ismeretlen volt szakirodalmunkban. Magánértesülés útján közölhetem, hogy Libay András [VII.] a XIX. század elején élt s működött Rozsnyón s hogy a leírt szelencze az ő munkája, mert amióta elkészült, ugyanannak a családnak a tulajdonában van s e családnak egyik idősebb tagja magát a mestert is személyesen ismerte.

A hitelesítő bélyeg felső részén kiemelkedő pajzsalakú mezőbe zárt rózsát tüntet elő, mely alatt az ezüst finomságát jelző 13-mas szám látható. A rózsaaalak itt is, mint sok más ötvöscéhünk hitelesítő jegyeinél, a város címéréből van kölcsön véve, a mely címér angyal által tartott paizsban háromszárú rózsavirágot s ennek szárait keresztbe fektetett éket és kalapácsot (Schlägel und Eisen) ábrázol. Ez az utóbbi két szerszám Rozsnyó bányaváros voltát jelzi.^x

1974-ben a fent említett család egyik tagja, Pekár Zsuzsa írt fényképekkel illusztrált cikket a témában a Műgyűjtő c. folyóiratban. Ebben a cikkben közölték Libay András VII. esküvőjére vonatkozó naplóbejegyzést, ami alapján be tudtam őt illeszteni a „reális” Libay családfába.

Néhány idézet:

„Pékár Imre, mint az 1900-as párizsi világkiállítás rendező bizottságának tagja, kieszközölte, hogy a cukortartó a kiállítás magyar történelmi csoportjában szerepeljen, majd megajándékozta vele, a tulajdonosok sorában most már 4. generációt képviselő menyét: dr. Pékár Imrénét, Verebély Margitot. A kókuszszelence a lebombázott Verebély ház pincéjében átvészelte a II. világháborút és ma az 5. generáció családi gyűjteményében áll, hogy átszálljon a következő generációkra. (...)

A kókuszszelence a párizsi világkiállításon tűnt fel Mihalik Józsefnek, aki egyben felfedezte az elfelejtett mestert: Libay Andrást és az Archeológiai Értesítő 1901-es évfolyamában megjelent „Tanulmányok a hazai ötvösség korából” című írásának III. fejezetét, „Egy ismeretlen rozsnyói ötvösmű” tárgy meghatározásával, a kókuszszelencének és ötvösének szentelte.

Mihalik nyomán Divald Kornél a „Múzeumi és Könyvtári Értesítő” 1914. III. évfolyamában megjelent, „Gömör vármegyei kutatások” című tanulmányában ugyancsak megemlékezik Libay Andrásról. Közli, hogy Libay András által készített, rozsnyói bélyeggel hitelesített evőeszköz Rimaszombaton is gyakori. Feltehető az is, hogy ugyanabból a családból származott, mint [a két] Libay Sámuel.^{xi}

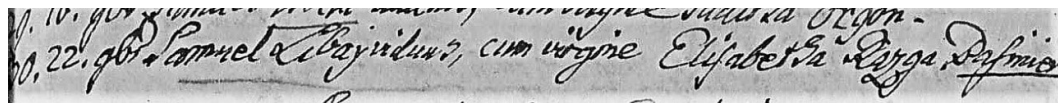
Ez utóbbi feltételezést ma már bizonyítottnak tekintem.

Libay Sámuel I. (6)

(A szlovák nyelvű Wikipedia fordítása): „Libay Sámuel I. (*1755) evangélikus vallású szlovák ötvösművész.

Libay Sámuel I. az ötvösmesterséget Vágújhelyen tanulta Martin Hofman ötvösmestertől, akit 1768-1774. között említenek a városban. Tanoncsága után 1779-ben Modrába [m: Modor] ment, ahol egy évvel később, 1780-ban említik először a városi levéltár iratai. Libay Sámuel ötvösként először – és egyetlen alkalommal – 1788-ban került a közigazgatási feljegyzésekbe. Ez egyben az utolsó év, amikor a család Modorban élt. Kilenc éves modori tartózkodása alatt megállapíthatjuk, hogy Libay Sámuel nem szándékozott véglegesen a városban letelepedni, mert nem nyitott ötvösműhelyt, ahol mesterként tevékenykedhetett volna.

Libay Sámuel I. először Justína Echtach-ot vette feleségül Modorban. A párnak 1779. július 11-én született egy lánya, Zuzana, aki hat nappal később meghalt. Lánya halála után Samuel felesége, Justína is hirtelen meghalt 1779. augusztus 13-án. A fiatal, 24 éves özvegy még ugyanabban az évben megnősült, és 1779. november 22-én feleségül vette Bazinban a „szűz” **Rázga Erzsébetet (6)**.

A Libay család 1788-ban költözött Bazinba, ahol a 30. számú házban laktak, amely a Mednyánszky család egykori kastélya volt.^{xii} [Ennek pontos helyét nem tudtam beazonosítani.]

„Bazin az évszázadok során bányásztelepülésből jelentős szőlőtermelő helyé alakult át, ebben nagy szerepet játszott a XVI. századi német betelepülés. Bazin 1647. június 14-én III. Ferdinánd király adományaként lett szabad királyi város, városfalait 1643-ban kezdték építeni. Virágzását a 17. században élte, ebben az időszakban a Magyar Királyság egyik leggazdagabb városa volt, melyet főként kiváló minőségű borainak köszönhetett. 1683-ban Thököly Imre hadai, 1704-ben Ocskay László kurucok foglalták el és gyújtották fel a várost. A Rákóczi-szabadságharc után már nem nyerte vissza korábbi jelentőségét.

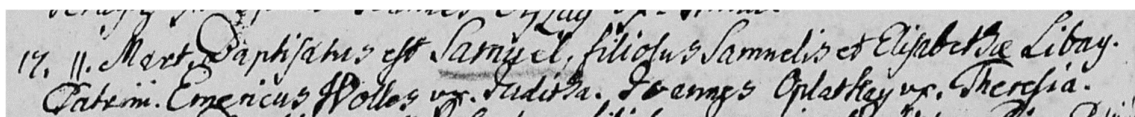
A város iparosodása a XIX. század elején indult meg. Itt alapították meg Magyarország első kénsavgyárát, megindult a téglagyári termelés, majd kiépült a vasútvonal is. Emellett továbbra is a Kis-Kárpátok térségének legnagyobb bortermelőhelye maradt.^{xiii}

A házaspárnak tíz közös gyermeke született (hat lánya és négy fia). Közülük hárman lettek szintén ötvösök:

- **Libay Sámuel II. (5)** (1782-1869.), később híres besztercebányai ötvös- és ezüstműves.
- **Ján Libay** (1785-1831.) ötvösnek tanult, majd a selmecebányai fióktelep alapítója lett.

- Pavol Libay (*1799) szintén ötvös lett, a testvérénél, Libay Sámuel II-nél tanonckodott.”

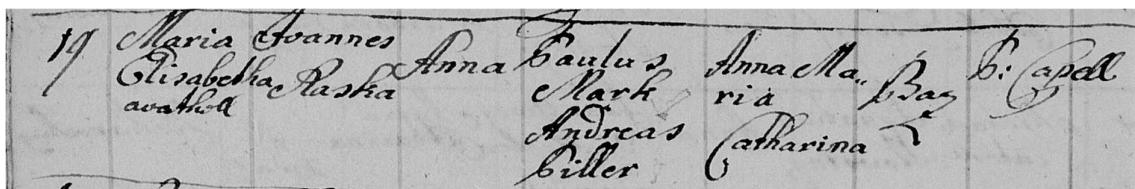
Lentebb Libay Sámuel II. keresztelési anyakönyve 1782. március 11-ről.

Szokatlan, bár magyarázható, hogy Libay Sámuel I. nem az édesapjától, a szintén ötvös végzettségű Lippay András III-tól tanulta a mesterséget, hiszen ő (András) csak „legény” volt, nem mester.

Csak érdekesség, hogy a Libay-Rázga házaspár elsőszülött lányának, Catharina-nak (*1780. augusztus 18.) a távoli leszármazottja a maga korában ismert Erdey-Grúz Tibor (1902-1976.) kémikus, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke (1970-től haláláig).

Libay Sámuel I. második felesége, **Rázga Erzsébet** minden valószínűség szerint azonos azzal a Mária Elisabeth Raska-val, akit 1757. szeptember 19-én kereszteltek Bazin római-katolikus templomában. Szülei **Joannes Raska** (7) és **Anna** (7). A szinte bizonyosságot az is alátámasztja, hogy a házaspár többi gyerekenél előfordul a „Razga” és „Raszka” írásmód is.

A családapa, Libay Sámuel I. 1818. november 3-án, hatvanhárom éves korában Bazinban halt meg.

Libay János (Jan)

Libay János 1785-ben született, 1812-től szerepelt Selmecebányán, és az 1828-as összeíráskor még ott dolgozott. Pozsonyban házasodott, 1812. február 4-én vette feleségül August Wilhelm Eberlein győri kordovános mester leányát, Maria Susannát. Kislenc gyermekük született. Libay János 1832-ben halt meg.

Néhány ismert munkája:^{xiv}

- A Magyar Nemzeti Múzeumban egy kanala van.
- Valószínűleg az ő munkája a Budapesten 1923-ban elérvezett kosár és cukorfogó.
- 1940-ben került a Magyar Nemzeti Múzeumba egy filigránmívű cukorfogója.
- 1991-ben Bécsben árverezték el nagyon szép biedermeier cukornáját.
- Egy biedermeier pohara ma németországi magángyűjteményben található.

Libay Sámuel II. (5)

Libay Louise (4) édesapjáról, a leghíresebb Libay-ról ez a legrészletesebb életrajz és értékelés (Művészet, 1902.):

Libay Sámuel, a besztercebányai temetőben lévő sírfelirat szerint, Modorban született, Pozsony mellett, 1781-ik év március 1-én. Régi nemes családból származott, a mely azonban még a törökdúlás idején elszegényedett s eredetileg neveket Lippaynak írták. [Az ezzel kapcsolatos fenntartásaimat itt nem ismétlem meg.]

Az ötvösség művészetét Pozsonyban tanulta, és egy nagyobb szabású külföldi vándorút után 1805-ben Besztercebányán telepedett le, ahol ötvösműhelyt rendezett be magának és főleg filigrán műveivel hamarosan jó hírnévre tett szert. Kézügyessége bámulatosan fejlett volt, de a páratlan technikai készség mellett művészi megfigyelő képességgel is rendelkezett. A természet után filigrán műben ábrázolt szarvasbogarak, sáskái, legyei stb. oly finomsággal sikerültek, mint a japáni művészek alkotásai. Ezekből néhány ritkaság példányt őriz az Iparművészeti Múzeum.

12. ábra: Libay Sámuel II. alkotása a budapesti Iparművészeti Múzeum gyűjteményében

Ugyancsak ezüst sodronyból valók I. Ferenc és Napóleon általa készített szobrai, amelyek jelenleg szintén az Iparművészeti Múzeum magyar termében láthatók. Bécsi lapok jelzik, hogy 1845-ben Libay Ferenc király mellszobrát ott is kiállította. A mű súlya 13 márka, finom ezüsből készült, s az egész átlukasztott brüsszeli csipkére emlékeztet, a szobor fején lévő babérkoszorú nagy levelei a király éveinek a számát, a kisebb levelek a hónapok számát jelölték, szóval minden dísznek még külön jelentősége is volt. 4.000 dukátra becsülték. Ferenc király ajándékaival halmozta el érte a művészt, tréfásan ugyan megjegyezte rá, hogy úgy néz ki, mint majd akkor, ha a koporsóban a férgek megrágják. Most is élő lányai közül az egyik egy értékes briliáns türe még emlékszik, amit a királytól kapott a többi közt. Ugyancsak ezért a művéért úgy a pesti, mint a bécsi ötvöscéh dísztagjává választotta.

13. ábra: Libay Sámuel II. alkotása: Ferenc császár

A Pest-Ofner Zeitung levelezője 1862-ben felhívja a figyelmet a Besztercebányán éledgélő Libayra, akinek második szobra, Napóleon, úgyszólván eltemetve lappangott jó ideig műtermében, csak néhány kiránduló szliácsi fürdővendég figyelmét keltvén fel inkább a kuriózum, mint műértéke révén. Napóleon álló szobra is filigrán mű. Ha a plasztikája figyelemreméltó alkotássá avatja is, sokat levon művészi becséből a különös ábrázolási mód. Lyukacsos felszínét szű ette fa-szoborhoz lehetne leginkább hasonlítani.

A Pester Lloyd 1864. (254. szám.) Besztercebánya tanácsának az összes magyarországi városokhoz intézett felszólításáról értesít bennünket, amelynek értelmében pénz gyűjtését kéri a Libay-féle Napóleon-szobor megvételére. A szobor művésze 4.000 forintért volt hajlandó átadni a Nemzeti Múzeumnak alkotását. Később panaszojják az egykorú lapok, hogy alig 1.200 forint gyűlt egybe a városok adakozásából, a körözött aláírási ív nem járt kívánt eredménnyel. Végre is a 84 éves művész tetemes engedményekkel adta át alkotását a Nemzeti Múzeumnak, pedig a Napóleon-szobornál az ezüst értéke maga 700 forint. Libay Sámuel, aki 1866 augusztus 7-én [valójában 1869. november 30-án] halt meg, mint látjuk, inkább az iparművészek közé kell sorolnunk.

14. ábra: Libay Sámuel II. alkotása: Napoleon

Egy másik idézett a Wikipedia-ról:

1805-től Besztercebányán működött, ahol 1807-től céhtag lett. 1835-ben Glabits J. városbíró részére kiváló művészi képességről tanúskodó serleget készített. Több évben is céhmester volt. Sok, különféle ezüst használati tárgy is fennmaradt a mestertől, így étkészletek is. Ám teljes étkészletek nem, illetve alig. Elsősorban kanalak, szószos- és merőkanalak lelhetők fel Libay mesterjelével. Ennek az az oka, hogy az 1830-es évektől egyre inkább elterjedt az ötvösök körében, hogy a késekhez nem maguk készítették, hanem készen vették meg a pengéket, többek között Solingen-ből. Libay Sámuel azonban nem volt hajlandó ezt az "újhullámot" követni, így inkább felhagyott a komplett étkészletek készítésével.

Libay legismertebb kutatója, dr. Filip Glocko 2018-ban könyvet jelentetett meg Libay Sámuel II. ötvös életéről.

Glocko egy előadásában így fogalmazott:

„Libayt elsősorban a természet ihlette művei megalkotásakor, finom filigrán technikája pedig a törékeny japán műalkotásokra emlékeztet. A velencei vagy brüsszeli csipkéhez hasonló technikával készített kisebb dekorációs és használati tárgyakat is mint csatok, tűk, brossok, matricák, dobozok és keresztelőmedálok.”

15. ábra: Libay Sámuel II. alkotása: a Glabits kehely

Mihalik József a híres besztercebányai ötvösöket bemutató 1918. évi tanulmányában így ír **Libay Sámuel II**-ről:

Ötvösmesterünk Pozsonyban, Tirtsch János Mihály mesternél, Haller Sámuel besztercebányai ötvösmester egykori tanítványánál tanulta ki mesterségét.

- 1801 jún. 28-án szabadult fel s egy ideig Bécsben dolgozott.
- 1807 aug. 15-én lépett be a besztercebányai czéhbe s a czéhregesztrom által elhaltaknak felsorolt mesterek között a 102-ik.
- 1814 júl. 24-én szegődtette magához Libay Pál-t, akit 1815 nov. 13-án Selmezbányára adtak inaséveinek bevégezésére.
- 1832 jan. 23-án szabadította fel **Carl Ludwig Libay** nevű fiát, három évi tanulás után.
- 1833., 1835., 1845., 1858. években főczéhmaster.
- 1863-ban mint mesternek neve utóljára fordul elő a czéhkönyvben.^{xv}

Besztercebánya (szlovákul: Banská Bystrica, németül: Neusohl) város Szlovákiában, a Besztercebányai kerület és járás székhelye. A Besztercebányai egyházmegye püspöki székvárosa. Besztercebányán és a környékén játszódik Mikszáth Kálmán Szent Péter esernyője című regénye.

16. ábra: Besztercebánya főtere Libay Sámuel idején (1850 körül)

Az egykori bányászváros ma Közép-Szlovákia központja, a Garam első nagy kanyarulatában fekszik. A Beszterce-patakról kapta nevét, amelynek garami torkolatánál épült. A patak neve pedig a szláv „bystrica” (= gyors folyású patak) víznévből eredeztethető. Nevének utótagja ércbányáival kapcsolatos.

A legjelentősebb bányavárosok egyike. 1620-ban Bethlen Gábor is országgyűlést tartott itt, amely őt királlyá választotta.

Libay Sámuel II. felesége **Anna Rosina Friderica Carolina Schröppel** (5) (1789-1863.) volt. Róla csak annyit tudunk, hogy **Pavel Schröppel** (6) erlangeni származású molnár-mester leánya. A lenti portrék Glocko egyik 2019. évi tanulmányából származnak.^{xvi}

„Friderica szülei **Pavel Schröppel** molnármester és felesége, **Barbara (született Haas)** (6) voltak. Schröppelék a bajorországi Erlangenből származtak. Az esküvőn a fiatal ötvösnek **Andrej Czilchert** [később Libay Ludovika „Louise“ apósa], a besztercebányai Waldbürger [bánya üzemeltető polgár] volt a tanúja, a menyasszonynak pedig Gottlieb Zedy pozsonyi üzletember.

A Libay-Schröppel házaspárnak hat gyermeke született:

- az első gyermek **Gustáv Teofil Libai** (1812 – 1853.)
- Karol L'udovít Libai – **Libay Károly Lajos** (1814 – 1888)
- Terézia Frederika,
- **Augusta L'udovíta (Louise)** (4),
- Viliam Móric,
- az utolsó gyermek pedig Samuel Adolf.

Libay Sámuel II. nemcsak kiváló aranyműves, tanár, apa és férj volt, hanem társadalmilag is tudatos polgárember. Például 1.800 forint alapítványt is letétbe helyezett, amelyet szegény gyermekek ruházkodására szánt, 4.000 forintot pedig szegény vagy munkaképtelen családok támogatására.

Samuel [II.] Libay két lánya közül a fiatalabbat, **Augusta Ludovíca**-t 1821. augusztus 18-án keresztelték meg Besztercebányán. A keresztszülők Ján Blasko és L'udovít Kolbenheyer ötvösművész felesége, Terézia voltak [a következő egyik levélben valószínűleg rá utal Libay Sámuel]. Ludovika 18 évesen, 1839. július 2-án Besztercebányán feleségül ment a 32 éves mliečnói [m: Tejfalu, ma Somorja városrésze] evangélikus **Karol Gottlieb Czilchert**-hez (4). A család először Šuranyban [m: Nagysurány] élt, ahol lányuk, **Henrietta [I.]** és fiuk, **Arthúr** (3) született. Samuel [II.] Libay nagyon szerette unokáját, Henriettát, a megőrzött levelezés kellően szemlélteti kapcsolatuk kölcsönös vonzalmát. A levelezésből válogatunk:

An meine liebe Jetti Czilchert

Kedves Czilchert Jettimnek

d. 26. August 1854

1854. augusztus 26.

Liebe Jetti!

Kedves Jetti!

Mögest du dich lange und stets erinnern, wie sehr (er) es wünscht, dich glücklich zu sehen durch deine ganze Lebenszeit!! Für je(t)zt bist du es. Bleibe stets folgsam deinen guten Eltern und der Tugend treu!! So erwirbst du dir Ansprüche es zu seyn – dein dich herzlich liebender

Arra kérek, hogy állandóan emlékezzél arra, hogy mennyire szeretnék boldognak látni egész életedben, olyannak, mint amilyen most vagy. Mindig engedelmeskedj szüleidnek, maradj erényes, és sikerülni fog. A Téged nagyon szerető

Großvatern Samuel Libay

nagyapád, Samuel Libay

A következő levélből kiderül, hogy Libay Sámuel unokája, Henrietta, akit bizalmasan Jettinek hívott, a levél írásakor nem tartózkodott Besztercebányán, mert Sámuel a levélhez egy képeslapot csatolt. amin megjelölte a családi élet helyszíneit. A képeslap a megjegyzés szerint nem Lajos bácsi (L'udovít Libay festő) alkotása.

•Liebe Jetti!

Du bist meine liebe kleine Großtochter; und wirst meine liebe große Kleintochter werden, wenn du immer artig u folgsam bleibst; deinen guten Eltern freundlich gehorsam bist, und mir öfter schreibst.

Deine paar Zeilen hatten mich sehr – wie auch die Großmutter und Teréz néni – gefreut. Darum plaudere ich jetzt brieflich mit dir; und sende dir zur Unterhaltung die Abbildung des Neusohler Platzes. Nachdem du jetzt schon verständiger wirst, so hoffe ich, daß es dir Freude machen wird wenn du vom Lernen und deiner Garten Arbeit ermüdet, dich ausruhest, und bei Aufsuchung der Punkte, die auf dem Bildchen bezeichnet sind, dich erhohlst. Es sind darunter dreye bezeichnet, wo Menschen wohnen, die dich, deinen Vater, deine Mutter; und alle deine Freunde in Tarcsa.

Herzlich lieben.

• Ist – oder soll seyn! – des anderen Großvater Haus.
•• Meine, und Großmutter u Teréz néni Wohnung
••• Ist, der Hermine Néni ihre Wohnung
x Dort verkauft man Kipferl und Sem(me)ln
xx Ist das Stadthaus
xxx Ist der Kammerhof, und so weiter. –

Schreibe mir bald! ob ich dir durch diese Zeichnung – die nicht von Lajos Bácsi ist! – Freude gemacht habe. Ich werde dir dann wieder antworten, und es wird mich freuen, mit dir gute Henriette! in einen freundschaftlichen Briefwechsel zu treten.

Mit Liebe dein Großvater

Adieu!

Sam Libay

Kedves Jetti!

Te vagy az én drága kicsi nagyunokám; és akkor leszel drága nagy kisunokám, ha mindig jó és engedelmes maradsz, kedvesen alázatos jó szüleidnek, és nekem gyakrabban írsz.

Nagyon boldoggá tett néhány sorod - akárcsak a nagymamád és Teréz néni is örültek. Ezért csevegek most Veled levélben; és küldöm Neked a Neusohler Platz [Besztercebánya főtere, ma Náместie SNP] képét szórakoztatás céljából. Most, hogy egyre értelmesebb leszel, remélem élvezni fogod, ha elfáradsz a tanulásban és a kerti munkában, pihensz, és megkönnyebbülést találsz a képen jelölt pontok felkeresésében. Közülük három épület van feltüntetve, ahol olyan emberek élnek, akik Téged, Apádat, Anyádat, és az összes tarcsai barátodat

szívből szeretik.

• Itt van – vagy kellene lennie! – a másik nagyapa [Czilchert András] házának.
•• Az én, a nagymamád és Teréz néni lakása
••• Itt él Hermine Néni
x Ott árulnak croissant-t és zsemlyét.
xx A Városháza.
xxx A Kammerhof [jelentése Kamara udvar, a történelmi bányászváros területén található legnagyobb épület komplexum], és így tovább. –

Írd meg nekem hamarosan, hogy ez a rajz (amit nem Lajos bácsi készített) örömet szerzett-e Neked? Akkor ismét válaszolok Neked, és örömmel lépek Veled, jó Henriette, baráti levelezési kapcsolatba.

Szeretettel, nagyapád

Isten Veled!

Sam Libay

Befejezésül egy levél 1861-ből:

Einladung:
An dem gedenktage 50 jährigen
Hochzeitsfeier meiner Groß-
mutter, am 26ten Aug 1861. — in der
mit dem Namen Grotzmann Stra-
dreas Czilchert, von Grund und
aufgebauten — am Demianischen
Garten = Grundstück, am 14ten Sept 1861. —
Ihre
Aufsicht. S. 15/9 861
Ihr liebende Großmutter
Sam Libay und
und Großmutter
Friederike Libay
g: Schröppel

Czilchert Henriette részére

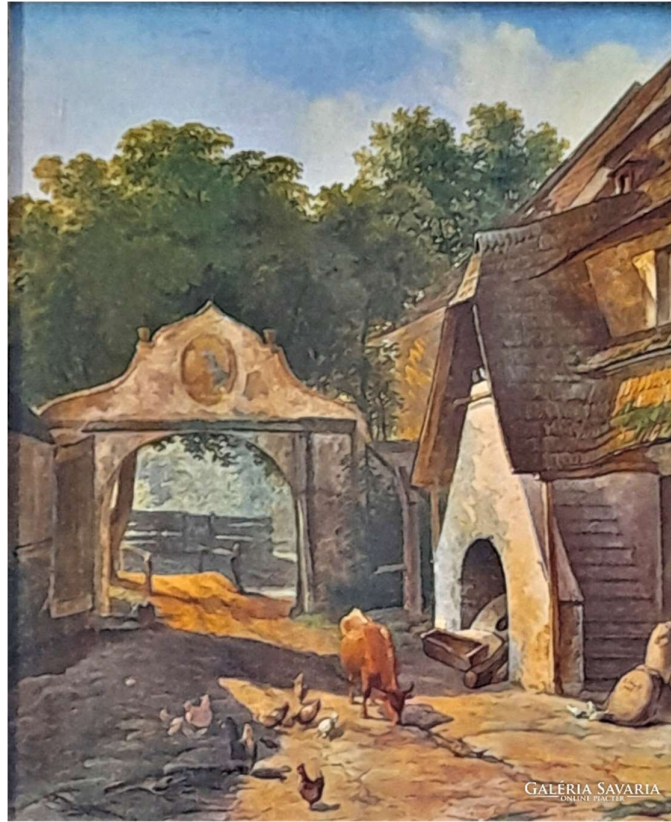
Emlékezés

a nagyszüleid esküvőjének 50. évfordulója alkalmából 1861. augusztus 26-án a Demian kertházban (amelyet nagyapád, Andreas Czilchert a semmiből épített újjá) [rendezett ünnepségre].

Besztercebánya, 1861. szeptember 14.

Szerető nagyszüleid

Sam Libay és nagymama, Friederike Libay született. Schröppel

17. ábra: Parasztudvar

18. ábra: Esküvői menet Egyiptomban

Libay Sámuel II. ötvös fia. Édesapja műhelyében tanulta meg az ötvösmesterséget, majd 1835-ben került a bécsi Akadémiára. Itt kezdett finom részletekig kidolgozott tájképeket festeni. Képeit 1840-től Pesten kiállította. Több alkalommal is dolgozott a Felvidéken, illetve a Balatonnál. Az 1840-es évek végétől kezdve rendszeresen Bad Ischlben nyaralt. 1849-ben Münchenbe utazott, később pedig Nürnbergbe ment. Élete során megfordult Egyiptomban és a Szentföldön is. Akvarelltanulmányaiból kiadott albumai nagy népszerűségnek örvendtek. Kiállítási díjakat nyert többek közt Londonban, Drezdában, Weimarban. A Magyar Nemzeti Galéria őrzi Parasztudvar (23. ábra) című képét számos akvarelljével együtt, de egyéb európai múzeumokban is megtalálhatóak egyes művei.

Gustav Teofil Libay (4)

„Libay Teofil Gustáv 1812. június 4-én született. Később a hétköznapi életben csak a Gustáv keresztnévet használta. [Édesapja Libay Sámuel II.]

1821-1824 között a besztercebányai evangélikus gimnáziumba járt, később Pozsonyban tanult orvosnak. Szerzője volt egy jódvegyületek gyógyszerként történő alkalmazásáról szóló műnek. Erdélyi császári-királyi bányafizikusként Oravicán [m: Oravicabánya, város Romániában, a korábbi Krassó-Szörény megyében] dolgozott.

Egyik üzleti útján Libay Gustáv himlőbe esett, ami miatt a délnyugat-romániai Mehadia [m: falu Romániában, a Bánságban, a korábbi Krassó-Szörény megyében] fürdővárosban kezelték. Ott halt meg váratlanul 1853. június 29-én, 41 évesen.”^{xvii}

A Rothe család

dr. Carl Ludwig Samuel Rothe

A Rothe család Czilchert Henrietta I-n keresztül csatlakozik a Libay családhoz. Ő volt az, akinek Libay Sámuel II. a korábban idézett leveleket írta Besztercebányáról. Carl Rothe az ő [Czilchert Henrietta I.] férje volt.

Az 1860-1870. között készült fénykép dr. Carl Rothe-t és feleségét, Czilchert Henrietta I-t ábrázolja. A fénykép eredetije a Wien Museumban található.^{xviii}

19. ábra: Dr Carl Rothe és felesége

[Carl Rothe] „sz. 1833. szept. 20. Hanau, Hessen, +1917. március 5., Bécs.

Pályafutása:

- 1866 Dr. phil. Marburg/Lahni Egyetem (Heidelbergben és Münchenben is tanult).
- 1854-1860 a burgenlandi oberschützen-i (m: Felsőlövé) protestáns iskola tanára.
- 1860-1862 Gimnáziumi tanár Leutschau-ban [m: Lőcse].
- 1862-1902 gimnáziumi tanár Bécsben, végül tanfelügyelő.

Általában a természettudományok iránt érdeklődött (meteorológiai disszertáció!). Különböző természettudományi tankönyvek és összefoglalók szerzője. Fossziliákat is gyűjtött.”

20. ábra: A Rothe család 1892-1895. között (Rüdiger Rothe hagyatékából)

A képen, balról jobbra:

- Czilchert Henrietta I. (1841-1910.), dr. Carl Ludwig Samuel Rothe felesége.
- dr. Karl Viktor Emil Rothe (1869-1942.), a fentiek gyermeke.
- **Czilchert Henrietta II.** (2) (1880-1951.) Czilchert Arthúr leánya.
- Ella Rothe (1876-1963.), Czilchert Henrietta I. és dr. Carl Ludwig Samuel Rothe leánya.
- Ferdinand Rothe (1875-1941.), dr. Karl Viktor Emil Rothe unokatestvére.
- dr. Carl Ludwig Samuel Rothe (1833-1917.).
- **Czilchert Arthúr** (3) (1849-1999.), Czilchert Henrietta I. testvére.
- Flora Henriette Kunz (1864-1910.), Czilchert Arthúr felesége, Czilchert Henrietta II. mostohaanyja.

A Rothe család sírköve Bécs Simmeringen kerületének temetőjében áll.

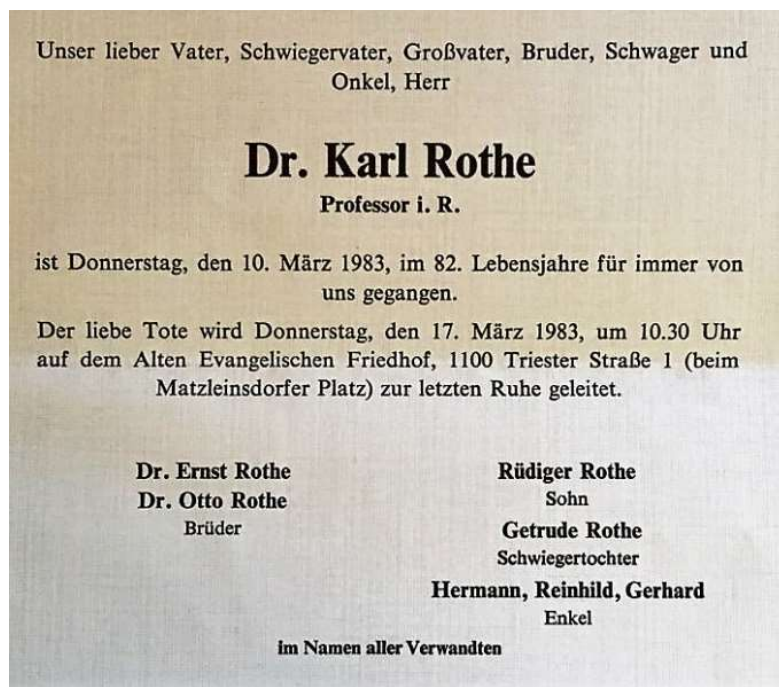
22. ábra: A Rothe család síremléke a bécsi temetőben (Simmeringen) ^{xix}

dr. Karl Viktor Emil Rothe

Annyit sikerült kiderítenem, hogy jogász doktor volt a végzettsége. A fenti sírkőfelirat szerint udvari tanácsosként és századosként dolgozott. 1869. és 1942. között élt. Felesége Helene von Soos.

dr. Karl Viktor Emil Rothe leszármazottjai

- Prof. Dr. Karl Julius Arthur Rothe (1901-1983.)
- Dr. Ernst Rothe (1904-1997.) és
- Dr. Otto Rothe (1909-1994.)

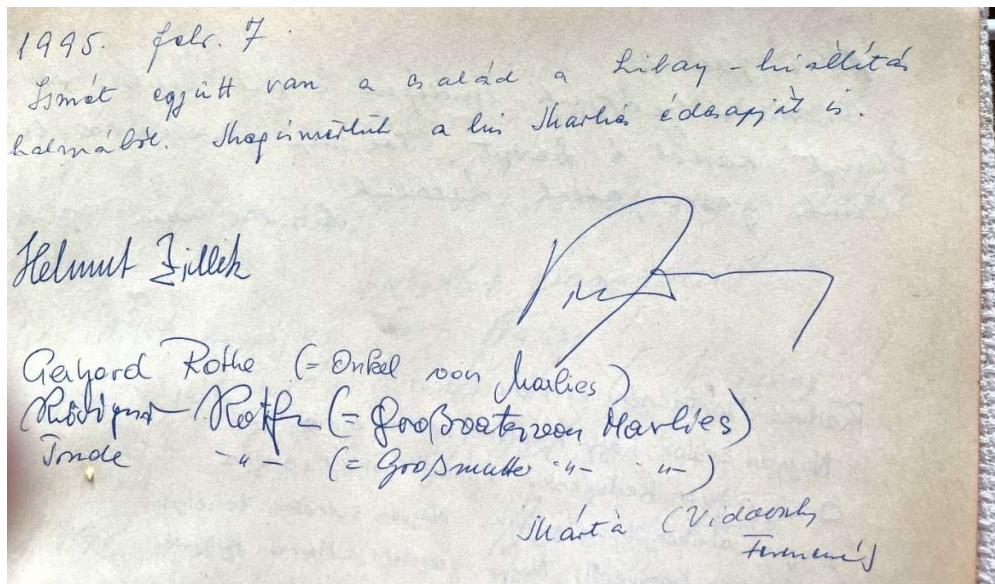
Fazakas László visszaemlékezése:

„1979-ben voltam Bécsben tanulmányúton, amikor a [Rothe család] néhányszor kedvesen meghívott magához. Akkor még élt Karl bácsi [Karl Julius Arthur Rothe]. Karl bácsi hatalmas, kézzel írt családfákat mutatott nekem 79-ben, amihez később levélben néhány kiegészítő adalékot küldtem neki magam is a mi kis családunkról. Ő foglalkozott igen alaposan a családfával, amit később, (Onkel Karl) halála után Rüdiger tartott karban.”

Rüdiger Rothe (1942-2020.)

Fazakas László: „Ha jól emlékszem, Rüdiger mérnökként dolgozott a bécsi Philips cégnél.”

Lentebb egy érdekes bejegyzés Vidovszky Ferenc III. vendégkönyvéből. Szerepel benne Rüdiger Rothe és felesége, Trude. Utóbbtól sok értékes információt, fényképet kaptam a mostani munkához, például a Hardekopf család családfáját.

A Rüdiger Rothe által „számítógépesített” hatalmas (eredetiben 2,6 méter hosszú) családfát feltöltöttem a Vidovszky családi honlapra *.pdf formátumban.^{xx}

Ella Hermine Rothe

A foglalkozása „akadémiai festőnő” volt. Hangulatos képeit általában Bécsben és a környéken festette. Alkotásai több aukción is szerepeltek.

Nagyjából 1893-1900. között Bécsben az atyai házban valószínűleg együtt nevelkedett unokatestvérével, **Czilchert Henrietta II-vel**. Ezt támasztja alá a családi fénykép, ahol egymás mellett állnak.

Bethlen Gáborról festett portréjára még visszatérünk.

23. ábra: Csendélet

24. Egy villa látképe a kert felől^{xxi}

Sitio de Calahonda

2025. január 16.

Réthy Imre

Végjegyzetek

ⁱ Filip Glocko: Samuel Libay - Život a dielo banskobystriického zlatníka. Banská Bystrica, 2019., 48. oldal

ⁱⁱ http://misc.bibl.u-szeged.hu/46116/1/xa_155649.pdf , 20. oldal

ⁱⁱⁱ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar-nemes-csaladok-1/6-kotet-9E8A/lippay-alias-almasy-BFB4/>

^{iv} Csorna József: A Libayak. Történelmi Közlemények Abaúj-Torna vármegye és Kassa múltjából I. 1910. 277-281. (OSzK)

^v Filip Glocko: Samuel Libay a busta cisára Františka I. (Život a prvé veľké dielo banskobystriického zlatníka Samuela Libaya) In: ACTA HISTORICA NEOSOLIENSIA, 19/2, 2016.

^{vi} Filip Glocko: Samuel Libay - Život a dielo banskobystriického zlatníka. Banská Bystrica, 2019.

^{vii} Ján Žilák: Geneológia zlatnickeho rodu Libayovcov z Banskej Bystrice

^{viii} Trenčsényi kerületi levéltár: Cechova kniha zlatnikov r. 1617-1825 v Trenčine inv. č. 465

^{ix} <https://kyberia.sk/id/8813085>

^x Hampel József (szerk.): ARCHAEOLOGIAI ÉRTESÍTŐ ÚJ FOLYAM 21. KÖTET (1901)1901 / 2. füzet, 107. oldal / Emlékek és leletek

https://adt.arcanum.com/hu/view/ARCHERT_1901_uf_021/?pg=139&layout=s&query=libay

^{xi} https://adt.arcanum.com/hu/view/Muqvujto_1974/?querv=Egy+ismeretlen+rozsnv%C3%B3+C3%B6tv%C3%B6sm%C5%B1&pg=169&layout=s

^{xii} [https://sk.wikipedia.org/wiki/Samuel_Libai_\(1755_%E2%80%93_1818\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Samuel_Libai_(1755_%E2%80%93_1818))

^{xiii} <https://hu.wikipedia.org/wiki/Bazin>

^{xiv} https://adt.arcanum.com/hu/view/MUVTORTERT_53_2004/?pg=140&layout=s&query=libay+j%C3%A1nos

^{xv} https://adt.arcanum.com/hu/view/MuzeumiKonyvtariErtesito_1918/?query=h+mihalik+s%C3%A1ndor+beszter-czeb%C3%A1nyai+C3%B6tv%C3%B6s%C3%B6k+a+xv+xix+sz%C3%A1zad-ban+k%C3%B6zlem%C3%A9ny&pg=138&layout=s

^{xvi} Filip GLOCKO: THREE PERSONALITIES REFLECTED IN THE WORK OF SAMUEL LIBAY. In: Ad Fontes Artis, 5/2019.

^{xvii} https://sk.wikipedia.org/wiki/August%C3%ADn_Teofil_Libai Gépi fordítás

^{xviii} J. L. Wallner (Photographer), Karl Rothe mit seiner Gattin, around 1860–1870, Wien Museum Inv.-Nr. 77271/16, CC0 (<https://sammlung.wienmuseum.at/en/object/539024/>).

^{xix} <https://tng.adler-wien.eu/showmedia.php?mediaID=47298&cemeteryID=142>

^{xx} <https://www.vidovszky.hu/index.php?site=gallery/view.php&id=1684307333>

^{xxi} <https://www.mutualart.com/Artwork/The-garden-side-of-a-villa/AC4A07EF1728247C>